

PERFECT: DE HANDLEIDING

Het juiste antwoord op
elke ethische kwestie

MICHAEL SCHUR

Met filosofisch gemuggenzift door professor Todd May

Inleiding

Vandaag heb je besloten een goed mens te zijn.

Je weet niet precies waarom – je werd vanmorgen gewoon heel energiek en optimistisch wakker ondanks een wereld die er vaak op gebrand lijkt te zijn je teleur te stellen. Je sprong uit bed, vastberaden om het vandaag een beetje beter te doen dan gisteren.

Zo moeilijk kan dat toch niet zijn? Je hoeft alleen maar een paar kleine veranderingen in je manier van leven aan te brengen. Je loopt naar buiten, ziet een plastic bekertje op straat liggen, pakt het op en gooit het weg. Dat voelt goed! Gisteren zou je dat zwerfvuil hebben genegeerd en was je doorgelopen, maar vandaag niet! Vandaag ben je beter. In de supermarkt geef je iets meer geld uit aan vrije-uitloop-eieren en melk van diervriendelijk behandelde koeien. Je krijgt een glimlach op je gezicht als je denkt aan die koeien die vrij en blij staan te kauwen op biologisch gras en niet opgesloten zitten in een hokje op zo'n vreselijke bio-industrieboerderij. Je herinnert je een artikel dat je hebt gelezen over het effect van rundvlees op de klimaatverandering en loopt zelfs de hamburgers voorbij. Je kiest voor vegetarische burgers. Nu zijn de koeien nog blijer! Want ze zijn niet dood!

Zo gaat-ie goed. De Nieuwe Jij gaat lekkerrrr.

Je gaat een rondje hardlopen door de buurt (voor de gezondheid!), helpt een oud vrouwtje bij het oversteken (voor de aardigheid!), kijkt een documentaire (voor de kennis!), controleert de nieuwsberichten (voor goed burgerschap!) en gaat slapen. Wat een fantastische dag.

Maar dan lig je in bed naar het plafond te staren. Er zit je iets niet lekker. Hoeveel 'goedheid' heb je nu eigenlijk bereikt? Je hebt wel het

gevoél dat je goede dingen hebt gedaan, maar ja, je had ook het gevoel dat je best een hoed met zebrastrepen op kon zetten toen je vorig jaar naar het bedrijfsfeest ging, en we weten allemaal hoe dat is afgelopen.

Stel je nu dan eens voor dat je een Goedheidsboekhouder van het Universum kunt raadplegen, die je een alwetend, becijferd rapport kan geven over hoe goed je het hebt gedaan. Nadat ze je dag vol goede daden heeft berekend en het bonnetje uit de Definitieve-Goedheidscalculator rolt, vertelt ze je het slechte nieuws.

Dat plastic bekertje dat je hebt weggegooid? Dat komt uiteindelijk in de zee terecht om zich te voegen bij het plastic eiland ter grootte van drie keer Frankrijk dat het zeeleven in de Stille Oceaan bedreigt. (Daar heb je iets over gelezen toen je de nieuwsberichten bekeek voordat je ging slapen, maar je had niet gedacht dat jij daar iets mee te maken had.) Die vegetarische burger is ergens heel ver weg geproduceerd en naar jouw plaatselijke winkel vervoerd waardoor hij een enorme CO_2 -afdruk heeft, en de koeien die je voor je zag, zitten wel degelijk in kleine hokjes op een bio-industrieboerderij, want de wettelijke definities van 'biologisch' en 'vrije uitloop' zijn schandelijk breed omdat ze zijn geschreven door louche lobbyisten uit de agribusiness. Die koeien zijn niet blij. Ze zijn verdrietig. Het zijn heel zielige koeien.

En het wordt nog erger: die gympen waarop jij ging hardlopen zijn in een fabriek gemaakt waar de arbeiders maar vier cent per uur betaald krijgen. De documentairemaker die die film heeft gemaakt waar jij naar hebt gekeken is een griezelige engerd die in de metro aan het haar van vreemde mensen ruikt – goed gedaan hoor, hij is weer een tientje rijker! – en de streamingsdienst die je gebruikte om ernaar te kijken maakt deel uit van een multinational die ook moord-drones maakt voor de luchtmacht van Noord-Korea. O, en trouwens, dat oude vrouwtje dat je hebt geholpen met oversteken verzamelt nazi-memorabilia. 'Maar ze leek zo schattig,' zeg jij. Nee hoor! Het was een stiekeme nazi. Ze was zelfs onderweg om nog meer nazispullen te gaan kopen, en jij hebt haar geholpen.

Lekker dan. Nu voel je je pas echt ellendig. Je wilde goed doen, op je eigen kleine manier, maar je ging op je bek. En je bent ook bóós. Je had goede bedoelingen, en jij dééd tenminste iets, telt dat dan niet? Daarnaast ben je ontmoedigd. Je kunt het je niet veroorloven om veel meer te doen dan je nu hebt gedaan, want je bent geen miljardair die een of andere reusachtige goededoelenstichting kan oprichten. En gezien alle andere dingen waar we in ons dagelijkse leven al mee moeten dealen... wie heeft er dan nog tijd, geld en energie over om over ethiek na te denken?

Kortom: het is onmogelijk om goed te zijn en het was een zinloze exercitie om het te proberen en we moeten allemaal gewoon cheeseburgers vol hormonen eten en het afval rechtstreeks in zee mieteren en opgeven.

Zo, dat was een leuk experiment. En nu?

De meeste mensen denken dat ze 'goed' zijn en willen graag gezien worden als 'goed'. Daarom zullen velen (als ze de keus krijgen) ervoor kiezen iets 'goeds' te doen in plaats van iets 'slechts'. Maar het is niet altijd even makkelijk te bepalen wat goed of slecht is in deze verwarrende, verwrongen wereld vol ingewikkelde keuzes en valkuilen en boobytraps en slecht advies van ogenschijnlijk betrouwbare vrienden zoals die stomme Wendy, die zei dat de zebrahoed 'mooi van lelijkheid' was en je overhaalde om hem te kopen. En zelfs áls het je lukt om dit mijnenveld van het moderne leven over te steken en je erin slaagt om goed te doen, dan ben je nog maar in je eentje! Op deze planeet wonen acht miljard mensen. En veel van hen maakt het geen bal uit of ze iets goeds doen. Je hebt corrupte politici, sluwe CEO's, mensen die de drol niet opruimen als hun hond op de stoep heeft gepoept, kwaadaardige dictators en Wendy (wat hééft dat mens? Geniet ze ervan om anderen voor lul te zetten of zo?). Dus, het is moeilijk om je niet af te vragen of het 'goed' doen van één persoon wel iets uitmaakt. Of, om het te formuleren op de manier die ik koos toen ik net was begonnen me in te lezen in mo-

rele filosofie en ging nadenken over deze gigantische, ingewikkelde rotzooi:

Wat moet ik in godsnaam doen?

Deze vraag – hoe kunnen we ethischer leven? – heeft mensen duizenden jaren lang dwarsgezet^a, maar hij is nog nooit zo moeilijk te beantwoorden geweest als nu, dankzij de grote en kleine uitdagingen die ons dagelijks leven overspoelen en ons dreigen te verpletteren met onmogelijke beslissingen en ingewikkelde resultaten die onbedoelde gevolgen hebben. Bovendien vergt het veel werk, dagelijks denkwerk en introspectie om een ‘ethisch persoon’ te zijn; we moeten niet, laten we zeggen, één keer per maand nadenken over hoe we goed kunnen doen, maar *echt de hele tijd*. Om het allemaal iets minder overweldigend te maken, zal dit boek trachten om het verwarrende moeras in te koken tot vier eenvoudige vragen die we onszelf kunnen stellen wanneer we voor een groot of klein ethisch dilemma staan:

Wat doen we?

Waarom doen we het?

Is er iets beters wat we kunnen doen?

Waarom is dat beter?

Dat is de morele filosofie en ethiek in een notendop^b: de zoektocht naar antwoorden op die vragen. En hoewel de Afdeling Universele

a Laten we eerlijk zijn, het heeft slechts een paar mensen dwarsgezet. Voor iedere gewetensvolle burger is er een heel stel valsspellers en leugenaars en *Wolf of Wallstreet*-maniakken die ethische regels zien als irritante obstakels op de weg naar wat ze willen bereiken.

b Net als veel anderen gebruik ik de termen ‘moreel’ en ‘ethisch’ als een soort synoniemen, ondanks de protesten van sommige starre filosofen en taalfreaks. Als je wel van een semantisch doolhof houdt, kun je in verschillende woordenboeken gaan kijken om de tien verschillen te zoeken... om je vervolgens bij mij te voegen en die verschillen vrolijk te negeren, want het leven is immers veel te kort.

Goedheidsboekhouding ons voornamelijk slecht nieuws te vertellen heeft, is hier wat goed nieuws: filosofen denken al heel erg lang na over die vragen. Ze hebben antwoorden voor ons, of tenminste, ze hebben *ideeën* die ons kunnen helpen onze eigen antwoorden te formuleren. En als we over het feit heen kunnen stappen dat de meeste filosofen gekmakend onleesbare boeken hebben geschreven waar je onmiddellijk spanningshoofdpijn van krijgt, kunnen we onszelf wapenen met hun theorieën, ze gebruiken als we beslissingen moeten nemen en vandaag iets beter zijn dan gisteren.

Ik raakte geïnteresseerd in morele filosofie toen ik begon te werken aan de tv-serie *The Good Place*. Als je die serie hebt gekeken, zul je veel ideeën in dit boek herkennen omdat we ze in de serie ook hebben verkend. Als je hem niet hebt gekeken, (a) hoe durf je me zo te beledigen, (b) grapje, en (c) maak je geen zorgen, want dit project is er nou juist op gericht om je mee te nemen op de reis die ik heb gemaakt, van een kerel die bijna niets afwist van dit onderwerp naar iemand die er een boek over kan schrijven. (Of in elk geval iemand die de uitgeverij Simon & Schuster ervan kon overtuigen dat ik er een boek over kan schrijven.) Ik werd verliefd op de ethiek om de eenvoudige reden dat vrijwel alles wat we doen een ethisch element bevat, of we dat nu beseffen of niet. Dat betekent dat we het aan onszelf verschuldigd zijn te leren wat ethiek nou in godsnaam is en hoe het werkt, zodat we niet de hele tijd van alles verkeerd doen. We delen deze planeet met andere mensen. Onze daden hebben effect op die mensen. Als we ook maar een beetje om die mensen geven, zouden we erachter moeten proberen te komen hoe we de best mogelijke beslissingen kunnen nemen.

Nog iets anders wat ik zo mooi vind aan ethiek: het is gratis! Je hoeft er geen diploma voor te halen of jaarlijks contributie te betalen om goede beslissingen te nemen. Je kunt de wereld als een museum zien en ethische regels als een vrijwilliger in dat museum die stil in de zaal staat in een groen colbertje met haar handen op haar

rug. We lopen allemaal rond in het museum en kijken naar de kunst (in deze metafoor: de moreel verwarrende situaties), waarvan we sommige werken begrijpen en andere helemaal niet, want die zijn rommelig of abstract en verwarrend. En als we iets zien wat we niet snappen, kunnen we gewoon die aardige mevrouw in het groene colbertje vragen waar we naar staan te kijken en wat het betekent en dat vertelt ze ons dan, gratis!^c Ja, we zouden ook gewoon bedachtzaam kunnen knikken en doen alsof we het begrijpen – dit is een aloude traditie zowel in de kunst als in het leven – maar in de volgende museumzaal staat nog meer verwarrend spul, dus we kunnen maar beter hulp vragen om te leren begrijpen waar we nu naar staan te kijken.

Voordat we beginnen heb ik nog meer goed nieuws. Het feit dat we aan de slag gaan met deze ideeën en vragen betekent dat we al een belangrijke stap hebben gezet: we hebben besloten dat het iets uitmaakt of datgene wat we doen goed of slecht is. Dat betekent: we hebben besloten dat we zullen proberen het beter te doen.

En dat is al heel wat. Als je even om je heen kijkt, zie je massa's mensen die duidelijk hebben besloten dat het níét uitmaakt of ze iets ethisch doen, dus die proberen het niet eens. Deels kan ik ze geen ongelijk geven, want proberen een Moreel Fatsoenlijk Handelend Persoon te zijn in dit universum – dit is een chique manier om te zeggen: iemand die het juiste doet – betekent dat we onherroepelijk zullen falen. Zelfs als we ons uiterste best doen om goede mensen te zijn, zullen we het nog verprutsen. Voortdurend. We zullen een beslissing nemen waarvan we denken dat die goed en juist is, om er vervolgens achter te komen dat die verkeerd en slecht is. We zullen

c Afgezien van de prijs voor dit boek, als je tenminste hebt besloten het te kopen. Ik moet daaraan toevoegen dat daadwerkelijk ethisch handelen toch vaak geld of tijd kost. Ik wilde alleen maar zeggen dat de ideeën of concepten vrij verkrijgbaar zijn.

iets doen waarvan we denken dat het geen effect op andere mensen zal hebben, om er vervolgens achter te komen dat het wel degelijk effect had, en o wee wat zitten we dan in de penarie. We zullen onze vrienden kwetsen, het milieu schaden, foute bedrijven steunen en per ongeluk een fascist helpen oversteken. We zullen falen en opnieuw falen en opnieuw, en opnieuw. Voor dit examen, dat we dagelijks afleggen, of we dat nu willen of niet, is zakken gegarandeerd. Sterker nog, het halen van een voldoende lijkt soms zelfs hopeloos ver buiten ons bereik. Dit alles kan ervoor zorgen dat geven om dat wat we doen – of in modernere taal: ‘niet overal schijt aan hebben’ – zinloos lijkt.

Maar het falen betekent meer, het heeft meer potentiële waarde als het ons allemaal wél iets uitmaakt. Want als het uitmaakt dat we het juiste doen, zullen we ook willen weten waaróm we falen en zo hebben we meer kans dat we in de toekomst zullen slagen. Falen is pijnlijk, het is g \acute{e} nant, maar het is ook de manier waarop we dingen leren. Dat noemen we de ‘proefondervindelijke methode’ en dus niet ‘ \acute{e} en perfecte poging waarmee we in \acute{e} en keer slagen en meteen klaar zijn’. Bovendien, zeg nou zelf: het alternatief voor ethisch willen leven is eigenlijk geen alternatief. Moeten we dan al die vragen over ons gedrag gewoon negeren? Er moreel gezien de kantjes vanaf lopen? Dat kan toch niet de juiste manier zijn? Als er \acute{e} ts is waar we om moeten geven in dit leven, zou het moeten zijn dat het iets uitmaakt of we iets goed of slecht doen. (Verderop zullen we een paar sombere Fransozen leren kennen die geloven dat God niet bestaat en dat wij slechts nietige stofdeeltjes zijn die een beetje rondzweven op een grote stomme rots in de ruimte, maar zelfs zij wilden de ethische handdoek niet in de ring gooien.) Dit boek is een verslag van mijn eigen reis door de morele filosofie, maar het gaat ook over het leren accepteren van de mislukkingen, of deze zelfs te omarmen, als een noodzakelijk en weldadig restproduct van onze pogingen om te leren en te verbeteren.

Dus. We gaan vragen stellen over wat we in bepaalde situaties moeten doen en proberen die te beantwoorden met gebruikmaking van ideeën die al 2.500 jaar oud zijn, plus een paar ideeën die in feite pas gisteren zijn geopperd. We beginnen gemakkelijk, met de introductie van die ideeën, wat ze betekenen, wat ze van ons vragen en hoe we een beter mens kunnen worden als we ze opvolgen. Daarna voeren we de druk op: we gaan wat we geleerd hebben toepassen op netelige, ingewikkeldere kwesties en introduceren onderweg nog wat nieuwe ideeën. Tegen de tijd dat het boek uit is, zullen we precies weten hoe we ons in elke voorstelbare situatie moeten gedragen, waardoor we een verifieerbare, maximale hoeveelheid morele goedheid produceren. We zullen perfect zijn. Mensen zullen ons vol ontzag en bewondering aangapen. Al onze vrienden zullen ontzettend jaloers zijn.

Nee, geintje... we zullen nog steeds de hele tijd de mist in gaan. Maar dat is oké! Laten we dus maar beginnen met falen. Of, in de woorden van Samuel Beckett':

‘Probeer het opnieuw. Faal opnieuw. Maar faal beter.’

Een paar vragen die lezers zouden kunnen hebben voordat we beginnen

Zijn er dingen die ik al moet weten over morele filosofie voordat ik dit boek ga lezen?

Nee. Mijn doel was om een boek te schrijven dat iedereen moet kunnen begrijpen, ongeacht je kennis over het onderwerp. Het is bedoeld als introductie tot deze ideeën voor relatieve leken... zoals ik zelf was voordat ik me begon in te lezen.

Dus jij bent geen filosoof? Of professor? Of student?

Nee, ik ben eigenlijk gewoon zomaar iemand. En dat is het hem nou juist! Iedereen die dit boek in handen heeft is ‘zomaar iemand’, of ‘iemand die wil weten hoe hij zich moet gedragen’, of ‘iemand die dit boek over “hoe je een beter mens kunt worden” van een vriend cadeau heeft gekregen en nu pas beseft dat het misschien een verkapte hint was’.^a

a Andere types die ‘niet geïnteresseerd zijn in ethiek’ en nu toch dit boek in handen kunnen hebben: iemand die iets zwaars nodig heeft om een insect te pletten; een kind uit de jaren '50 dat het in de klas gebruikt om zijn stripboek achter te verbergen; een vrouw die het met kerst op kantoor heeft gekregen van een ‘anonieme kerstman’ en die nu de eerste pagina's moet doorbladeren om haar collega Terrence ervan te overtuigen dat hij een goede keus heeft gemaakt en dat ze écht niet net als alle anderen liever een fles drank had gekregen; een hond die op de een of andere manier dit boek in zijn bek heeft en nu zit iedereen eromheen te lachen, zo van: ‘Haha, kijk dan. Buster probeert te lezen!’

Als ik iets wil leren over morele filosofie, waarom zou ik dan jouw boek lezen in plaats van de analyse van een slimmer, professorachtig iemand?

Ten eerste, wat onaardig. Ten tweede, wat belangrijker is: ik heb me hier heel lang in verdiept en er met een aantal heel slimme en grappige mensen over gesproken zodat ik het op een manier kon presenteren waarvan niemand spanningshoofdpijn krijgt. Mijn doel is hier niet om een revolutie te ontketenen op het gebied van de morele filosofie, maar om simpelweg de basis door te geven, zodat we het allemaal op ons dagelijkse leven kunnen toepassen.

Oké, dus je bent zomaar iemand. Wie denk je dan wel dat je bent om mij te beoordelen?!

Ja, deze vraag had ik al verwacht. Luister, dit boek is op geen enkele manier bedoeld om jou een slecht gevoel te geven over domme dingen die je in je leven hebt uitgehaald. En het is al helemaal niet bedoeld om te suggereren dat ikzelf níét allerlei domme dingen heb gedaan, want dat heb ik wel degelijk en dat blijf ik ook doen. Niemand is perfect. (Zoals we in hoofdstuk 5 zullen zien is het niet alleen onmogelijk om in moreel opzicht volmaakt te zijn, het is zelfs geen goed idee om daar überhaupt een poging toe te doen.) Nogmaals, het doel is dat we die onvermijdelijke missers zullen omarmen en een manier vinden om daar iets uit te halen, om te leren hoe we er gebruik van kunnen maken in plaats van ons alleen maar schuldig te voelen en gedoemd te zijn om die fouten steeds opnieuw te maken.

Ik ben een slim professorachtig iemand en ik ben woest. Je bespreekt slechts het werk van een paar grote filosofen! Hoe durf je het werk van zoveel andere belangrijke denkers te negeren?!

Morele filosofie bestaat al duizenden jaren en elke nieuwe theorie

staat op een of andere manier in verband met de theorieën die eraan voorafgingen. Soms ploeter je door een dikke filosofische pil en kom je een zestig pagina's tellende uitweiding tegen waarin de auteur een andere dikke filosofische pil bespreekt en als je die pil nog niet hebt getackeld, raak je hopeloos verdwaald, je ogen worden glazig en dan leg je het boek gewoon weg en ga je naar *The Bachelor* kijken.^b Als ik had geprobeerd om de hele morele filosofie te bestrijken, had ik zestig jaar lang niets anders gedaan dan boeken lezen tot ik doodging. Maar ik heb kinderen en een vrouw en ik hou van basketbal kijken en zo. Nog afgezien van het feit dat sommige filosofische boeken die ik wél heb geprobeerd te lezen voor mij gewoon onbegrijpelijk waren. Op zeker moment werd ik heel enthousiast over metafysica, wat nog dateert uit de tijd van de oude Grieken en vragen bevat over de ware aard van het bestaan. Klinkt leuk! Ik pakte een boek erbij dat *Inleiding in de metafysica* heet, van de Duitse filosoof Martin Heidegger, en de eerste zin, met voetnoten van de vertaler, zag er ongeveer zo uit:

Waarom¹ zijn² er³ dingen⁴?

1. 'Waarom' is misschien niet eens de juiste vraag: beter kun je vragen 'hoe' of 'met welk doel'.
2. Hier wordt duidelijk vooraf een aanname gedaan dat er daadwerkelijk 'dingen' 'zijn'.
3. Heidegger gebruikt het Duitse woord *IchschätzedieMühe-diesnachzuschlagen*, waar geen directe vertaling voor bestaat, dus ik heb voor het onnauwkeurige 'er' gekozen, wat een tragische en grove misinterpretatie van Heideggers bedoeling is.

b Hypothetisch. Ik bedoel: ik heb dit nooit gedaan. Maar hypothetisch gezien is dat iets wat iemand zou kunnen doen.

4. ‘Dingen’ kunnen beter gezien worden als *loci existentiae* of misschien het modernere ‘entiteiten’, wat zoveel betekent als ‘wezenlijke dingen’ of misschien met ‘blerf’, een nieuw woord dat ik zojuist heb verzonnen en helemaal niets betekent, maar door zijn onzinnige betekenisloosheid misschien wel het meest geschikte woord is dat iemand kan gebruiken om het verschil tussen nietsheid en ietsheid aan te geven.

Dit is allemaal lichtelijk overdreven, maar alleen lichtelijk. Ongeveer vier zinnen verderop heb ik het opgegeven. Later kwam ik erachter dat Heidegger eigenlijk een fascist was, dus volgens mij heb ik de juiste beslissing genomen.

Maar er is nog een reden waarom ik in mijn boek heb opgenomen wat ik heb opgenomen en achterwege heb gelaten wat ik achterwege heb gelaten: de werken die ik in dit boek bespreek, zijn gewoon de boeken die ik léúk vond en die me aanspraken. Het zijn de denkwijzen die ik snapte, op een cartoonachtige manier, met zo’n brandend lampje boven mijn hoofd. Het eenvoudige feit dat iets je aanspreekt is belangrijk in de filosofie, want filosofie is een ingewikkelde jungle van ideeën. Geen enkele ontdekkingsreiziger kan de hele jungle in kaart brengen, dus je grijpt vanzelf naar bepaalde denkers en laat andere los, enkel en alleen omdat ze je aanspreken of niet.

Mijn begrip van de ethiek (oftewel de essentie van dit boek) draait grofweg om een groep theorieën – deugdethiek, utilitarisme en de-ontologie – die momenteel worden gezien als de ‘Grote Drie’ in de westerse morele filosofie. Doordat ik me hierop concentreer, schuift een aantal beroemde grote denkers al naar de achtergrond, zoals Laozi, David Hume en John Locke. Hun werk heeft een bepaalde overlap met een van de Grote Drie theorieën, maar maakt er geen integraal onderdeel van uit. Ook liet ik religieuze denkers als Thomas

van Aquino en Søren Kierkegaard buiten beschouwing, want ik wilde dat *The Good Place* een seculier programma zou worden. Mochten de ideeën in dit boek tot je verbeelding spreken en wil je zelf met een kompas de jungle in, dan kan het zomaar gebeuren dat een stel van die denkers die ik achterwege heb gelaten jouw persoonlijke favorieten worden, en dan kun je je eigen boek schrijven en praten over waarom jouw mensen beter zijn dan mijn mensen!

Ik ben een ander heel slim professorachtig iemand en ik moet zeggen dat je [iets] volledig verkeerd hebt geïnterpreteerd. Hoe kun je [er] zo compleet naast zitten?

In 1746 vroegen een paar boekverkopers aan dr. Samuel Johnson een compleet Engels woordenboek te schrijven.¹ In de acht jaar die daarop volgden deed hij dat: hij schreef een heel woordenboek! En hij gebruikte daarbij alleen zijn eigen hersenen^c. Toen hij klaar was, sprak een vrouw hem geërgerd aan. Ze vroeg hoe hij erbij kwam om ‘koot’² te omschrijven als de ‘knie van een paard’ terwijl die toch duidelijk in de voet zit. Johnson antwoordde: ‘Onwetendheid, mevrouw. Pure onwetendheid!’ Dus als ik iets verkeerd heb begrepen... dat is de reden: pure onwetendheid!

Zou het niet slim zijn geweest als je iemand om hulp had gevraagd? Je weet wel: een echte filosoof?

Maar dat heb ik ook gedaan: professor Todd May, al heel lang een professioneel academicus en auteur van een aantal uitstekende boe-

c En een aantal assistenten die hem hielpen bij het verzamelen en ordenen van alle woorden. Maar mijn punt blijft hetzelfde. Johnson kreeg het equivalent van €220.000 voor acht jaar werk. Ik wil niet al te ‘Hollywood’ doen, maar die gast heeft echt een betere agent nodig.

ken over morele filosofie. Toen we elkaar ontmoetten vroeg ik hem om de scenarioschrijvers van *The Good Place* te helpen snappen waar een filosoof het in godsnaam de hele tijd over heeft. Dat deed hij en toen stemde hij er ook mee in me te helpen bij dit boek, om me als het ware ‘in de gaten te houden’ zodat ik het niet zou verprutsen en een proces aan mijn broek zou krijgen door de achter-achter-achter-achter-achter-achter-achter-achter-achterkleinkinderen van Jeremy Bentham. Nu ik er zo over nadenk... als je toch nog fouten ontdekt in de filosofie in dit boek, dan komt dat niet door mijn onwetendheid, maar door Todd. Geef hem maar de schuld.^d

d Opmerking van Todd: Vooruit dan maar.